

قصاص مادر در قتل فرزند

از منظر فقه فریقین

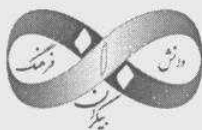
مریم قاضی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: قانعی، مریم، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: قصاص مادر در قتل فرزند از منظر فقه فریقین/ مریم قانعی.
مشخصات نشر	: تهران: بیکران دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ی، ۱۵۷ص.
شابک	: ۱۲۵۰۰ ریال: 978-600-8356-4-2
وضعیت فهرست نویسی	: ف. ا.
یادداشت	: یادداشت.
موضوع	: فرزند کشی، فقه)
موضوع	: Filicide (Islamic law)
موضوع	: قصاص (فقه)
موضوع	: Lex talionis (Islamic law)
موضوع	: قصاص (فقه اهل سنت)
موضوع	: Lex talionis (Islamic law, Sunnites)
موضوع	: فقه تطبیقی
موضوع	: Islamic Law, Comparative*
رده بندی کنگره	: BP۱۹۸/۶/۴ق۲ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۸۹۳۸۳۴

انتشارات بیکران دانش

وابسته به مؤسسه فرهنگی و هنری بیکران دانش و فرهنگ

info@infinet.ir

۰۲۱-۵۵۹۳۶۴۶۹۵

تهران، ص. پ ۳۷۳-۱۸۷۳۵

قصاص مادر در قتل فرزند از منظر فقه فریقین

مریم قانع

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۵۶-۴-۲

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

© کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است. چاپ، ترجمه یا اقتباس از تمام یا قسمتی از این اثر به

هر شکل ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

در اثر بی‌مهری‌های فراوانی که طی دهه‌های اخیر در حق کتاب و کتاب‌خوانی صورت گرفته، شرايطی برای صنعت نشر به وجود آمده که هرروز شاهد تعطیلی یک انتشارات یا تغییر شغل یک کتاب‌فروشی سابقه‌دار هستیم و سرانه مطالعه کتاب به پایین‌ترین میزان خود رسیده است.

اما انتشارات بیکران دانش در این برهه، رسالت خود را در پایداری و استقامت در برابر سختی‌ها و تلاش در جهت تعالی فرهنگی جامعه اسلامی و نشر کتب با موضوعات متنوع می‌داند و فارغ از هرگونه چشم‌داشتی، می‌کوشد با تشویق علاقه‌مندان به نویسندگی از هر نگرش و سلیقه‌ای در هرچه قوانین و مقررات، افکار و نظرات ایشان را در اختیار خوانندگان قرار دهد و با مشارکت خوانندگان، عده‌ای را به جمع کتاب‌خوانان بیفزاید.

این مشارکت موجب شد، آثار و دست‌نوشته‌های ارزشمندی که با انگیزه و پشتکار فراوان تولید شده، ولی به دلیل عدم استقبال همکاران ناشر، در کشوی میز شخصی صاحبان اثر یا حداکثر در قفسه پایان‌نامه‌های دانشکده‌ها باقی مانده بودند، به دست علاقه‌مندان دانش و فرهنگ برسد.

شما خواننده عزیز نیز اگر اثری در دست دارید، شاید که برای عرضه عمومی آن، انتشارات بیکران دانش دستتان را می‌فشارد و تا پایان در کتابت می‌ایستد و پذیرای نشر افکار و عقاید، تحلیل‌های سیاسی و اجتماعی، یافته‌های علمی، جرواوت آموزشی، پایان‌نامه‌های تحصیلی، داستان‌های کوتاه و بلند و اشعار و سروده‌های شما است.

امید است با خواندن کتاب «قصاص مادر در قتل فرزند از منظر فقه فریقین» که به قلم سرکار خانم **مریم قانع**ی به رشته تحریر درآمده، ضمن استفاده از محتوای ارزشمند آن، با عزمی راسخ با ما تماس بگیرید و نام خود را در فهرست اهل قلم درج کنید.

در بیکران دانش، صاحب اثر توان شد کافی ست حرف دل را خوانا نوشته باشی

سخن مؤلف:

مجازات قتل عمد در اسلام قصاص است و در بعضی موارد مجازات قصاص تبدیل به گرفتن دیه می شود که یکی از این موارد هنگامی است که پدر فرزند خویش را به قتل رساند که محکوم به پرداخت دیه و کفاره می شود.

معمولاً مهر و عطفی که بین پدر و فرزندان است مانع از قتل فرزند توسط پدر می گردد. اما در بعضی مواقع به دلائلی مرتکب قتل فرزند خویش می شود که به جای قصاص محکوم به تعزیر و پرداخت دیه و کفاره می شود و علت آن نیز تخصیص عموم آیات قصاصی بود. برخی روایات که دلالت بر عدم قصاص پدر دارند، هست. این روایات از نظر اصولی از اعتبار زیادی برخوردارند و قابل خدشه نیستند.

در میان فقهای اسلامی، بر مود حکم عدم قصاص پدر در قتل فرزند نظرات متفاوتی وجود دارد. عده ای از آنان که، اکثریت فقهای امامیه، شافعی، حنفی و حنبلی را شامل می شوند با حکم معافیت پدر موافق اند و مبنای موافقت خویش را همین روایات صحیح و برخی دلائل عقلی بیان می کنند.

از طرف دیگر مخالفان این حکم نیز با استناد به حکم کلی قصاص در قتل عمد، پدر را نیز مصداق حکم کلی دانسته و حکم به قصاص وی می دهند.

اما آن چیزی که بیشتر در بین فقهای اسلامی از امامیه و اهل سنت مورد بحث قرار گرفته الحاق یا عدم الحاق حکم معافیت از قصاص به مادر است. در مورد مادر نیز همچون پدر فقها به دو صورت موافق و مخالف با حکم قصاص نظر داده اند و هر کدام دلائلی را بر تأیید کلام خویش ابراز نموده اند.

موافقین قصاص مادر (مشهور فقهای امامیه و برخی از فقهای اهل سنت همچون احمد بن حنبل) دلائل خویش را عموم آیات قصاص و عدم استثناء مادر از حکم قصاص همچون پدر توسط برخی روایات، دلیل عقلی که دال بر قصاص

مادر به خاطر عدم سببیت وی در ایجاد و تکون فرزند است، اجماع مطرح توسط برخی از فقهای امامیه همچون شیخ طوسی و صاحب جواهر، عدم ولایت مادر بر فرزند به روایت احمد بن حنبل و... بیان نموده‌اند.

مخالفین قصاص مادر (ابن جنید اسکافی، برخی فقهای معاصر از امامیه، جمهور فقهای اهل سنت) دلائل خویش بر عدم قصاص مادر را آیاتی با مضمون نیکی و احسان به والدین، شمول لفظ والد بر پدر و مادر در روایات مطرح همچون لایق‌الد بولده، قیاس و استحسان، تنقیح مناط و الغای خصوصیت، قاعده درء اجماع و برخی دلائل عقلی همچون ولادت و... بیان نموده‌اند.

آنچه یافته‌های جدید جرم‌شناسی آن را مورد تأکید قرار می‌دهد، حمایت ویژه از حقوق کودکان به عنوان انتشار آسیب‌پذیر و در معرض خطر جامعه است. از سوی دیگر قانون مجازات اسلامی مانع از فقه جعفری سرچشمه گرفته است در زمینه قتل فرزند توسط مادر ماده قانونی صریحی اتخاذ ننموده است و فقط در ماده ۲۲۰ قانون مجازات اسلامی، پدر و جد پدری از مجازات قصاص معاف دانسته است: «پدر یا جد پدری که فرزند خود را بکشد قصاص نمی‌شود و به پرداخت دیه قتل به ورثه مقتول و تعزیر محکوم خواهد شد.»

بنابراین کتاب حاضر بر آن است که با مراجعه و نگاه دقیق‌تر به متون فقهی معتبر امامیه و اهل سنت و بررسی موشکافانه دلایل این دو فقه اسلامی در رابطه با حکم قصاص مادر در قتل فرزند یاری‌رسان مراجع قانون‌گذار در تصویب قوانین جزایی مناسب باشد.

و من الله التوفیق

مریم قانع

خردادماه ۱۳۹۶

فهرست مطالب:

۳.....	کلیات و مفاهیم
۵.....	قتل
۷.....	قتل عمد
۸.....	قتل شبهه به عمد
۸.....	قتل خطائی محض
۹.....	مصاص
۱۰.....	شروط تحلی
۱۱.....	فقه فریقین (عراقی)
۱۲.....	فقه
۱۲.....	مقارنه
۱۳.....	فقه مقارن
۱۵.....	مادر (الأم)
۱۶.....	فرزند (ولد)
۱۹.....	مبانی فقهی مورد استناد در قصاص مادر
۲۱.....	دلایل نقلی
۲۱.....	آیات قرآن
۲۲.....	روایات
۲۳.....	اجماع
۲۶.....	قاعده «تدرء الحدود بالشبهات»
۳۵.....	دلایل عقلی
۳۵.....	قیاس

۳۸.....	استحسان
۴۰.....	تتقیح مناط و الغای خصوصیت
۴۷.....	فقههای امامیه و مجازات مادر در قتل فرزند
۴۹.....	قائلین به قصاص مادر در قتل فرزند
۵۱.....	دلایل نظریه مشهور
۶۶.....	نقد و بررسی نظریه مشهور
۷۵.....	قائلین به عدم قصاص مادر در قتل فرزند
۷۷.....	دلایل نظریه عدم قصاص مادر در قتل فرزند
۸۵.....	نقد و بررسی نظریه عدم قصاص
۹۰.....	نتیجه
۹۳.....	فقههای اهل سنت و مجازات مادر در قتل فرزند
۹۵.....	قائلین به عدم قصاص مادر در قتل فرزند
۹۷.....	دلایل قائلین به عدم قصاص مادر در قتل فرزند
۱۰۶.....	نقد و بررسی قائلین به عدم قصاص مادر در قتل فرزند
۱۱۴.....	قائلین به قصاص مادر در قتل فرزند
۱۱۴.....	احمد بن حنبل
۱۱۶.....	ابن نافع و ابن عبدالحکم و ابن منذر
۱۱۶.....	مالکیه
۱۱۷.....	دلایل قائلین به قصاص مادر در قتل فرزند
۱۱۹.....	نقد و بررسی دلایل قائلین به قصاص مادر در قتل فرزند
۱۱۹.....	عدم ولایت مادر بر فرزند
۱۱۹.....	عموم آیات و روایات تشریح قصاص
۱۲۰.....	«قیاس با قتل اجنبی»

- ۱۲۰..... استدلال مالکیه
- ۱۲۳..... نتیجه گیری
- ۱۲۹..... فهرست منابع و مآخذ
- ۱۲۹..... منابع عربی
- ۱۴۱..... منابع فارسی
- ۱۴۲..... نشریات
- ۱۴۳..... رساله دکتری
- ۱۴۳..... وبگاه ها

یکی از جنایت‌بارترین اعمالی که در جوامع انسانی رخ می‌دهد قتل است و هر یک از جوامع بشری بسته به نوع قوانین حاکم بر آن‌ها با آن به نحوی برخورد می‌کنند. مجازاتی که برای قتل عمد در اسلام در نظر گرفته شده قصاص است که در آیات قرآن و روایات بر آن تأکید شده است. قرآن کریم در این باره می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبِ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى خُفِيَ لَكُمْ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ ...» بقره، آیه ۱۷۸

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، بر شما درباره کشته‌شدگان قصاص مقرر شده: آزاد در برابر آزاد و برده در برابر برده و زن در برابر زن. پس هر که از جانب برادر دینی خود مورد چیزی از عفو قرار گرفت یا (بر عفو کننده است نسبت به بقیه یا گرفتن دیه) پیروی از معروف.»

عموم و اطلاق آیات و روایات و سایر ادله، همه کسانی را که مرتکب چنین جنایت فجیعی شوند را در برمی‌گیرد خواه اجنبی باشند و خواه از بستگان نسبی یا سببی مقتول باشند. البته اگر این قتل به ناحق باشد و همه شرایط قصاص در مورد قاتل موجود باشد.

یکی از شرایط تحقق قصاص «انتفاء ابوت» است که با توجه به آن فقهای امامیه و اکثر فقهای اهل سنت پدر را در قتل فرزند از قصاص مبری می‌دانند و فقط وی را محکوم به پرداخت دیه و تعزیر می‌کنند (فقهای سه مذهب حنفی، حنبلی و شافعی اعتقاد به عدم قصاص پدر در قتل فرزند دارند اما فقهای مالکی معتقدند که اگر پدر قصد قتل داشته و وسیله کشنده هم بکار ببرد در این صورت بدون تردید قصاص می‌شود و اگر قصد نداشته باشد و وسیله‌ای هم بکار نبرد، قصاص نمی‌شود.) اما در مورد مادر؛ اکثر یا قریب به اتفاق فقهای امامیه در صورت

قتل فرزند توسط مادر وی را محکوم به قصاص می‌دانند در صورتی که اکثر فقهای اهل سنت مادر را نیز ملحق به پدر دانسته و وی را مبری از قصاص می‌دانند به غیر از فقهای حنبلی که موافق با نظر امامیه، مادر را در قتل فرزند مستوجب قصاص می‌دانند.

حکم قصاص مادر در قتل فرزند چنان در میان فقهای امامیه رایج است که بر آن ادعای اجماع نموده‌اند و اندک مخالفی را که با این حکم وجود دارد به دلیل موافقت با امامیه، قیاس مادر بر پدر و نیز استحسان رد کرده‌اند.

دلیل اکثر فقهای امامیه بر این نظر آیات مربوط به تشریع قصاص است که به صورت عام و مطلق هستند و بر این اساس قصاص در کلیه قتل‌های عمدی واجب است مگر در مواردی که با نص خاص از تحت عموم خارج شده باشد و آن دلیل خاص بر خروج پدر از حکم قصاص دلالت دارد نه مادر، بنابراین مادر در وجوب حکم قصاص باقی می‌ماند.

کلیات و مفاهیم

- ۵..... قس
- ۷..... قتل عمد
- ۸..... قتل شبیه به عمد
- ۸..... قتل خطئی محسوس
- ۹..... قصاص
- ۱۰..... شرایط تحقق
- ۱۱..... فقه فریقین (مقارن)
- ۱۲..... فقه
- ۱۲..... مقارنه
- ۱۳..... فقه مقارن
- ۱۵..... مادر (الأم)
- ۱۶..... فرزند (ولد)